

Notitie nader onderzoek

'Roekenbos Griftdijk Oosterhout (Gld.)'

Auteur: Ing. M.G. (Mark) Hoksberg
Eindredactie: Drs. E. de Vries
Project: 10042
Datum: 3 juni 2010
Status: Eindrapport

ecogroen advies bv

Postbus 625, 8000 AP Zwolle

t: 038 423 64 64

f: 038 423 64 65

info@ecogroen.nl

www.ecogroen.nl

1. Aanleiding en doelstelling

In verband met de voorgenomen kap van een deel van een bosstrook bij afslag 38 van de A15, waarin zich een kolonie Roeken bevindt, is in opdracht van Betuws Bedrijvenpark en de gemeente Nijmegen een inspectie uitgevoerd in het kader van de Flora- en faunawet. In 2009 heeft AD.ECO ecologisch adviesbureau een natuurtoets uitgevoerd waaruit bleek dat er geen ontheffingsplichtige natuurwaarden te verwachten zijn met uitzondering van broedvogels (met name een Roekenkolonie van 25 nesten). De inspectie is uitgevoerd om te bepalen wat de functie van de bosstrook is voor de kolonie, wat de omvang en het belang van de kolonie is en wat de effecten van de kap kunnen zijn. Tijdens het veldonderzoek is overigens ook aandacht besteed aan andere beschermde soorten zoals andere broedvogels, vissen en zoogdieren.

Het is belangrijk om voorafgaand aan bijvoorbeeld kapwerkzaamheden duidelijkheid te verkrijgen over de roekenkolonie. Sinds 26 augustus 2009 zijn nestplaatsen van Roek jaar rond beschermd. Voor het toebrengen van schade aan een nestplaats of de functionele leefomgeving van de soort is ontheffing van de Flora- en Faunawet vereist. Dergelijke ontheffing wordt voor broedvogels echter alleen verleend op grond van de belangen die worden genoemd in de Vogelrichtlijn. Dat zijn:

- Bescherming van flora en fauna
- Veiligheid van het luchtverkeer
- Volksgezondheid of openbare veiligheid

Dergelijke belangen zijn in voorliggende situatie niet aan de orde, zodat ontheffing niet mogelijk zal zijn. Om het project toch doorgang te kunnen laten vinden dient te worden beoordeeld of het project op een dusdanige manier kan worden uitgevoerd dat de functionaliteit van de leefomgeving niet in het geding komt. Dat wil zeggen dat de betreffende populatie op dezelfde locatie of elders duurzaam kan voortbestaan. Zo niet, dan kunnen er speciale maatregelen geleverd worden die de schade voorkomen. In het jargon van de Flora- en Faunawet wordt dan gesproken van 'Mitigerende maatregelen' ofwel verzachtende maatregelen.

Situatie

De onderzoekslocatie (zie figuur 1) ligt langs het talud van de Griftdijkbrug over de A15, in de oksel van afslag 38. Het voornemen bestaat om een strook bos te kappen ten gunste van een oostwaartse wegverbreding. Door de wegverbreding schuiven ook het bestaande fietspad en een sloot oostwaarts. De bosstrook bestaat met name uit Gewone es en in mindere mate uit Witte abeel en Esdoorn. In de lengterichting van het perceel loopt een watergang van zo'n 5 meter breed.

Figuur 1: Luchtfoto met begrenzing van het onderzoeksgebied (Bron: Google Earth)

Werkwijze

In de loop van februari is al een terloopse nestentelling uitgevoerd. De planlocatie is op 20 april 2010 uitgebreid onderzocht. Tevens is gebruik gemaakt van het in juni 2009 uitgevoerde onderzoek door adviesbureau Ad Eco.

De nesten zijn ingetekend op kaart. Aangezien een GPS niet nauwkeurig genoeg is (afwijking 5-10 meter) is dit met de hand uitgevoerd op basis van diverse oriëntatiepunten zoals lantaarnpalen, groenstructuren en watergangen. Daarnaast is de plantengroei in kaart gebracht en is met een steeknet een vis- en amfibieënmonitoring uitgevoerd.

2. Resultaten

2.1 Broedvogels met jaarrond beschermde nestplaatsen

Het onderzoek heeft zich met name gericht op de Roekenkolonie, waarvan de aanwezigheid reeds bekend was. Nestplaatsen (kolonies) van Roek zijn jaarrond beschermd. De lijst met vogelsoorten waarvan nesten het hele jaar door beschermd zijn, is in augustus 2009 gewijzigd. Sinds deze datum zijn nesten van Boomvalk, Buizerd, Gierzwaluw, Grote gele kwikstraat, Havik, Huismus, Kerkuil, Oehoe, Ooievaar, Ransuil, Roek, Slechtvalk, Sperwer, Steenuil, Wespandief en Zwarte wouw jaarrond beschermd.

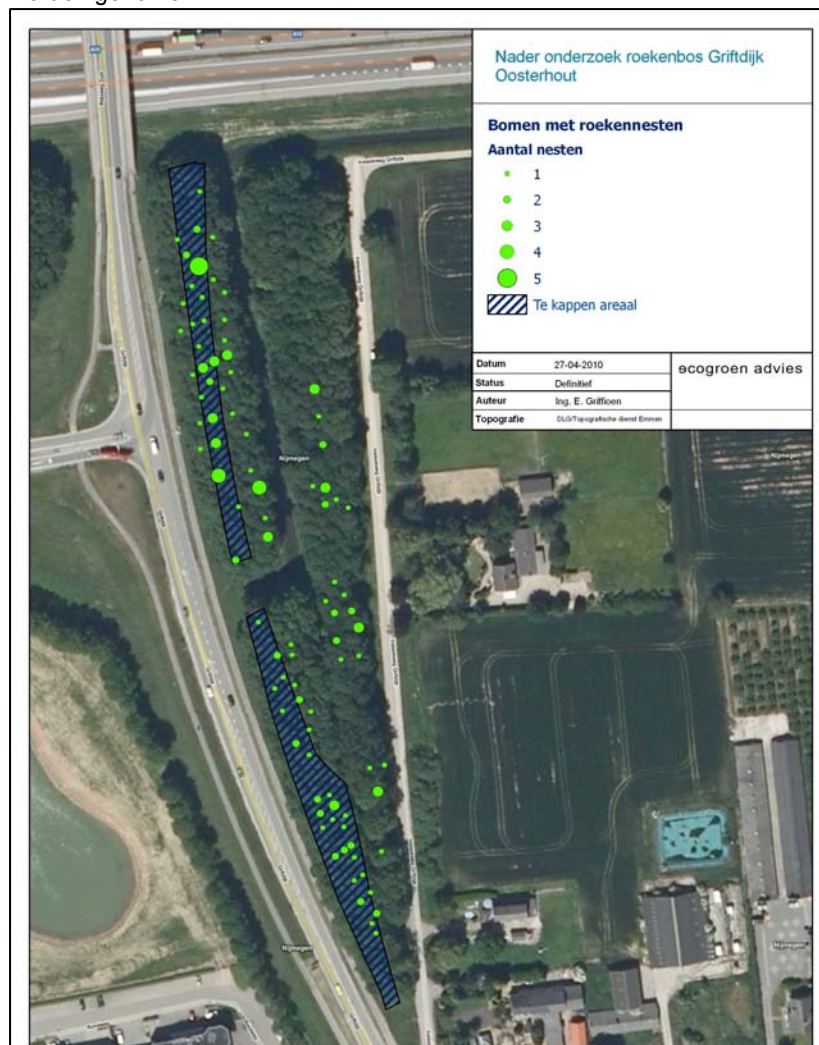
Nestplaatsen van andere jaarrond beschermde soorten zijn in het onderzoeksgebied niet aangetroffen en ook niet te verwachten. Uit de rapportage van Ad Eco blijkt dat de boerderij direct ten oosten een broedgeval van Steenuil op het erf heeft. De broedplaats is echter niet in het geding, en het bosje is geen geschikt foerageergebied voor de soort. Schade aan Steenuil is derhalve niet aan de orde

Roek

Bij de eerste veldbezoeken door Ad Eco¹ in juni 2009 werden circa 25 nesten van de Roek geteld. In februari 2010 is op doortocht een snelle nestentelling uitgevoerd die toen circa 60 nesten opleverde. Tijdens de op 20 april uitgevoerde telling (uitgevoerd binnen de meest geschikte datumgrenzen) bleken echter reeds 142 nesten aanwezig te zijn. Het is gezien de snelle groei waarschijnlijk dat al deze nesten daadwerkelijk in gebruik zijn, en dat de kolonie volgend jaar verder kan groeien.

¹Nijland, G (2009) Advies FFW en Nb-wet voor het project knooppunt 38 van de A15. AD.ECO ecologisch adviesbureau, Leuvenheim.

De nesten zijn ingetekend op kaart en hieronder weergegeven (figuur 2). Gezien de handmatige kartering dient een onnauwkeurigheid van circa vier meter in acht te worden genomen.

Figuur 2: Luchtfoto met daarop ingetekend de bomen met nesten en het te kappen bosgedeelte. Bron DLG/Topografische dienst Emmen

2.2 Overige beschermde soorten

Flora

Tijdens het veldbezoek is onderzocht welke planten in het bosje voorkomen. Beschermde of bedreigde soorten zijn niet aangetroffen. De ondergroei bestaat uit algemene soorten als Fluitenkruid, Kraailook, Grote brandnetel, Speenkruid, Penningkruid en Paarse dovenetel.

Zoogdieren

De bomen in de bosstrook zijn geïnspecteerd op de aanwezigheid van holten die geschikt kunnen zijn als verblijfplaats voor vleermuizen. Deze zijn niet aangetroffen. Tijdens eerder vleermuisonderzoek door Ad Eco op 18 juni en 9 juli 2009 zijn bovendien geen belangrijke vliegroutes aangetoond, en bleek het bosje van marginaal belang als foerageergebied voor vleermuizen.

Er zijn verder geen verblijfplaatsen van zwaarder beschermde zoogdieren te verwachten zoals Steenmarter, Das of Eekhoorn.

Vissen, amfibieën en ongewervelden

De watergangen in het plangebied zijn met behulp van een steeknet onderzocht op de aanwezigheid van beschermde vissen en amfibieën. In de watergang die in de lengte door de bosstrook loopt zijn de middelhoog beschermde Kleine modderkruiper en het BERPJE (beide FFW tabel 2) en de strikt beschermde Bittervoorn (FFW tabel 3) aangetroffen. Bij BERPJE en Bittervoorn waren er aanwijzingen dat de watergang een paaigebied betreft. Wanneer de weg verbreed wordt, worden mogelijk exemplaren of leefgebied van deze soorten aangetast, en is mogelijk nader onderzoek, mitigerende maatregelen of een ontheffingsaanvraag nodig.

In de watergang zijn de laag beschermde Bastaardkikker en Kleine watersalamander (FFW tabel 1) gevangen. Voor laag beschermde soorten geldt in geval van ruimtelijke ontwikkelingen automatisch vrijstelling van de verbodsartikelen uit de Flora- en faunawet. Er zijn geen zwaarder beschermde amfibieën aangetroffen of te verwachten. Er zijn ook geen beschermde ongewervelden aangetroffen of te verwachten.

3. Conclusies met betrekking tot Roek

Effecten op Roekenkolonie

Om te kunnen bepalen welke effecten te verwachten zijn, is per meter extra wegverbreding uitgewerkt hoeveel nesten (cumulatief) fysiek verloren zullen gaan door kap. De verbreding is gemeten vanaf de witte streep aan de oostzijde van de weg.

Verbreding vanaf huidige situatie	Aantal nesten verloren (cumulatief)
0-12 meter	0
13 meter	1
14 meter	2
15 meter	6
16 meter	13
17 meter	23
18 meter	30
19 meter	37
20 meter	46
21 meter	53
22 meter	66
23 meter	70
24 meter	71
25-30 meter	99

Op de kaart in figuur 2 is te zien dat 77 nesten binnen het te kappen vlak liggen. Deze nesten zullen fysiek verloren gaan door het kappen van de nestbomen. Tijdens het veldonderzoek werd (zoals ook uit literatuur bekend) duidelijk waargenomen dat de nesten niet in de bosrand worden gebouwd. In de eerste planrij vanaf de weg werd namelijk geen enkel nest aangetroffen, in de tweede, derde en vierde respectievelijk drie, negen en tien. Het is zodoende zeer aannemelijk dat nesten die in de (door de kap) nieuw ontstane bosrand zitten hierdoor niet langer gebruikt zullen worden. Naast kwetsbaarheid voor verstoring en predatie speelt ook gebrek aan beschutting (tegen weer en wind) een rol. Als dit effect wordt opgeteld (+ circa 5 meter) zullen naar verwachting 99 nesten verloren gaan en/of ongeschikt worden. Tenslotte is nog niet duidelijk waar de watergang naartoe verplaatst zal worden, waardoor mogelijk nog enkele nestenbomen verdwijnen.

De Roekenkolonie is volgens een buurtbewoner al jaren aanwezig. De snelle uitbreiding van het aantal nesten is echter spectaculair, en is niet het gevolg van natuurlijke aanwas. Tussen februari en april 2010 zijn ongeveer 80 nesten bijgebouwd. Mogelijk is in de regio een koloniebos gekapt, of zijn de Roeken uit een kolonie verjaagd, waarna ze zich langs de Griftdijk hebben gevestigd. Informatie hierover is ons niet bekend.

Omgevingscheck Roek

Indien een jaarrond beschermd nest (of kolonie) door een ingreep zal verdwijnen is volgens de 'Aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen' een omgevingscheck noodzakelijk. Een deskundige moet dan vaststellen of er voor de soort voldoende gelegenheid is om zelfstandig een vervangend nest te vinden. Zo niet, dan moeten er alternatieve nesten worden aangeboden. Als dit ook niet mogelijk is, dient ontheffing te worden aangevraagd.

In het kader van de vereiste Omgevingscheck is bekeken welke uitwijkmogelijkheden de Roeken hebben. Het is namelijk niet mogelijk om uitwijkmogelijkheid te bieden door nieuw bos aan te planten. Het duurt zeker tien jaar voordat de aanplant een voor een Roekenkolonie geschikte hoogte kan bereiken. Daarom is gekeken naar bestaand bos. Aangezien in de directe nabijheid van de bestaande kolonie geschikte uitwijkmogelijkheden zijn gevonden is niet in de ruimere omtrek gezocht.

De bosstrook wordt door een watergang in de lengte doorsneden en er zijn zodoende twee lange stroken te onderscheiden. Beide stroken zijn van exact hetzelfde type qua boomsoorten, opbouw en leeftijd. Ervan uitgaande dat de gehele westelijke strook gekapt/ongeschikt wordt, blijft er circa 60% van het areaal over. In dit gedeelte zijn nu 35 nesten aanwezig. Gezien het oppervlak is dit ruim voldoende om de gehele kolonie te huisvesten. Met name de noordoosthoek is nog helemaal niet in gebruik. De Roeken zijn allen zeer goed in staat om zelf een nest te bouwen. Dit wordt geïllustreerd door de bouw van ruim 80 nieuwe nesten tussen februari en april.

Bovendien is er in de zeer nabije omgeving geschikt broedgebied aanwezig. In onderstaande figuur 3 zijn deze locaties aangegeven. Locatie A betreft een bosperceel van gelijke boomsoorten, opbouw en leeftijd. Er zijn nu geen Roekennesten gevestigd. De omvang is slechts iets geringer dan het te kappen bosdeel. Het is geheel omgeven door snelweg A15 en de oprit daar naartoe. Zodoende is het extra geschikt voor een Roekenkolonie, aangezien Roeken zich van autoverkeer in de regel niets aantrekken. Aangezien versturende werking door voetgangers en fietsers ontbreekt op locatie A is deze de beste uitwijkmogelijkheid.

Locatie B is minder gunstig. Het betreft een enkele rij zeer hoge Canadapopulieren. Er zijn momenteel geen Roekennesten aanwezig. Er zijn echter vele kolonies Roeken bekend die in enkele bomenrijen gevestigd zijn.

Aangezien het agrarische landschap in de regio zeer open is zijn er in het algemeen niet veel geschikte boselementen aanwezig. De beste mogelijkheden voor Roeken zijn zodoende aanwezig in het te behouden (oostelijke) bosdeel, eventueel in combinatie met locatie A.

Op basis van de omvang van het resterende koloniebos en de grootte van de alternatieve locaties kan worden gesteld dat de functionaliteit van de broedkolonie niet zal worden aangetast. Bovendien is gezien de snelle groei in 2010 te verwachten dat de aantallen Roeken de komende jaren nog verder zullen toenemen. Het enige nadeel voor de vogels is dat ze nieuwe nesten zullen moeten bouwen, in plaats van een bestaand nest op te knappen. Dit zal naar verwachting geen effecten hebben op de grootte en functionaliteit van de kolonie.

Figuur 3: Luchtfoto met uitwijklocaties voor de Roekenkolonie. De te behouden bosstrook is met rood aangegeven. Een bosperceel binnen de afrit is aangegeven met de letter A, een populierensingel met B. (Bron luchtfoto: Google Earth)

Aanbevelingen

Om meer zekerheid te verkrijgen omtrent goedkeuring door het bevoegd gezag kan desgewenst (ondanks dat ontheffing niet nodig is) een ontheffingsaanvraag worden ingediend. Indien bevoegd gezag akkoord gaat met de voorgestelde ingreep zal men formeel *weigeren* ontheffing te verlenen, met de motivatie dat er *geen schade* aan Roeken te verwachten is. Veelal verbindt bevoegd gezag hier diverse voorwaarden aan, zoals de periode waarin gewerkt mag worden. Vervolgens kan het project uitgevoerd worden.

Aangezien verwacht wordt dat de aantallen de komende jaren verder zullen groeien, is het aan te bevelen zo min mogelijk bomen te kappen. De huidige kolonie ligt namelijk op een plek die zeer weinig overlast oplevert. Een Roekenkolonie die zodanig wordt verstoord dat de vogels vertrekken splitst zich in gemiddeld 2,3 nieuwe kolonies². Wanneer Roeken gedwongen zijn zich te vestigen in de bebouwde kom, levert dit doorgaans ernstige spanningen met omwonenden op; door overlast in verband met lawaai, stank en uitwerpselen.

Het gunstigste seizoen om de bosstrook te kappen is tussen eind juni en maart, wanneer er niet gebroed wordt. Omdat de Roeken mogelijk enige tijd vóór en na de broedtijd in de buurt van de kolonie verblijven, en er tot in augustus bovendien andere broedvogels in het plangebied te verwachten zijn, kan de daadwerkelijke kap het best in de periode september-februari plaatsvinden.

Tot slot dient opgemerkt te worden dat het meest gunstige scenario voor de Roeken zou zijn dat de weg aan de andere, westelijke zijde verbreed wordt. Wanneer dit een haalbare optie is verdient deze bij uitstek de voorkeur. Er hoeft dan geen bomen gekapt te worden en de vogels hoeven geen nieuwe nesten te bouwen.

² Liere, D.W. van (2007) Plan van aanpak voor het beheer ter beperking van overlast en bescherming van Roeken in de gemeente Borger- Odoorn. CABWIM, Assen.

BIJLAGE I: DE FLORA- EN FAUNAWET

Inleiding

Sinds 1 april 2002 is de Flora- en faunawet van kracht. Onder de Flora- en faunawet zijn ongeveer 500 soorten in Nederland aangewezen als beschermde dier- of plantensoort. De doelstelling van de wet is de bescherming en het behoud van de gunstige staat van instandhouding van in het wild levende plant- en diersoorten. Het uitgangspunt van de wet is 'nee, tenzij'. Dit betekent dat activiteiten met een schadelijk effect op beschermde soorten in principe verboden zijn.

De Flora- en faunawet kent een groot aantal verbodsbepalingen die samenhangen met ruimtelijke ingrepen, plannen en projecten. Zo is het verboden beschermde inheemse planten te plukken of te beschadigen en geldt voor beschermde dieren een verbod op het doden, verwonden en opzettelijk verontrusten. Ook is het verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde inheemse dieren te beschadigen of te verstoren of eieren te rapen of te vernielen. De verbodsbepalingen betreffende planten op hun groeiplaats zijn opgenomen in artikel 8. De verbodsbepalingen betreffende dieren in hun natuurlijke leefomgeving zijn vermeld in artikel 9 tot en met 12.

Van het verbod op schadelijke handelingen ('nee') kan onder voorwaarden ('tenzij') worden afgeweken, met een ontheffing of vrijstelling. Het verlenen hiervan is de bevoegdheid van de minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) of, in geval van beheer en schadebestrijding, van gedeputeerde staten van de provincies.

Beschermde dier- en plantensoorten

Beschermde inheemse planten- en diersoorten zijn bij algemene maatregel van bestuur aangewezen. Het zijn soorten die van nature in Nederland voorkomen en die in hun voortbestaan worden bedreigd of het gevaar lopen in hun voortbestaan te worden bedreigd. Ook zijn soorten aangewezen die niet noodzakelijkerwijs in hun voortbestaan worden bedreigd, maar wel bescherming genieten ter voorkoming van overmatige benutting.

De volgende diersoorten zijn beschermd volgens de Flora- en faunawet:

- 1) Alle van nature in Nederland voorkomende soorten *zoogdieren*, met uitzondering van gedomesticeerde dieren en met uitzondering van de zwarte rat, de bruine rat en de huismuis;
- 2) Alle van nature op het Europese grondgebied van de Lidstaten van de Europese Unie voorkomende soorten *vogels* met uitzondering van gedomesticeerde vogels;
- 3) Alle van nature in Nederland voorkomende soorten *amfibieën en reptielen*;
- 4) Alle van nature in Nederland voorkomende soorten *vissen*, met uitzondering van de soorten waarop de Visserijwet 1963 van toepassing is;
- 5) Een aantal ongewervelden (o.a. *insecten, libellen en kevers*) die in hun voortbestaan bedreigd zijn of het gevaar lopen in hun voortbestaan te worden bedreigd.

Er zijn drie beschermingsregimes van kracht, mede afhankelijk van de zeldzaamheid van de soort en de status in Europese richtlijnen. Van licht naar zwaar beschermd zijn de soorten opgenomen op Tabel 1, 2 of 3. Voor vogels gelden specifieke eisen, met name tijdens het broedseizoen. Bij ruimtelijke ingrepen geldt automatisch vrijstelling voor soorten van Tabel 1 waardoor de meeste aandacht gevraagd is voor soorten van Tabel 2/3 en voor vogels.

Wijze van toetsing

Door uitspraken van de Raad van State in het voorjaar van 2009 is de beoordeling aangepast bij ontheffingsaanvragen voor ruimtelijke ingrepen. Sinds 26 augustus van dat jaar werken we daardoor volgens een nieuw stroomschema (zie volgende pagina). Gaat u een ruimtelijke ingreep uitvoeren en zijn beschermde soorten aanwezig, dan zijn er vaak twee opties:

1) Voorkom overtreding van de Flora- en faunawet. Het gaat dan om het behoud van de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van de soort. Het betreft de functies van het leefgebied die ervoor zorgen dat de soort succesvol kan rusten of voortplanten, bijvoorbeeld nesten, migratieroutes en foerageergebied. Als u deze veilig stelt door vooraf mitigerende maatregelen te treffen, heeft u mogelijk geen ontheffing meer nodig. Om zeker te zijn dat uw maatregelen voldoende zijn, kunt u ze vóóraf laten beoordelen door Dienst Regelingen. Als deze voldoende zijn krijgt u een beschikking met daarin de goedkeuring van uw maatregelen. De goedkeuring krijgt u in de vorm van een afwijzing van uw ontheffingsaanvraag. U heeft namelijk geen ontheffing nodig doordat u met uw maatregelen overtreding van de Flora- en faunawet voorkomt.

2) Kan de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van de soort niet worden gegarandeerd door mitigerende maatregelen? Dan dient u een reguliere ontheffingsaanvraag in waarbij de onderstaande vragen gesteld worden:

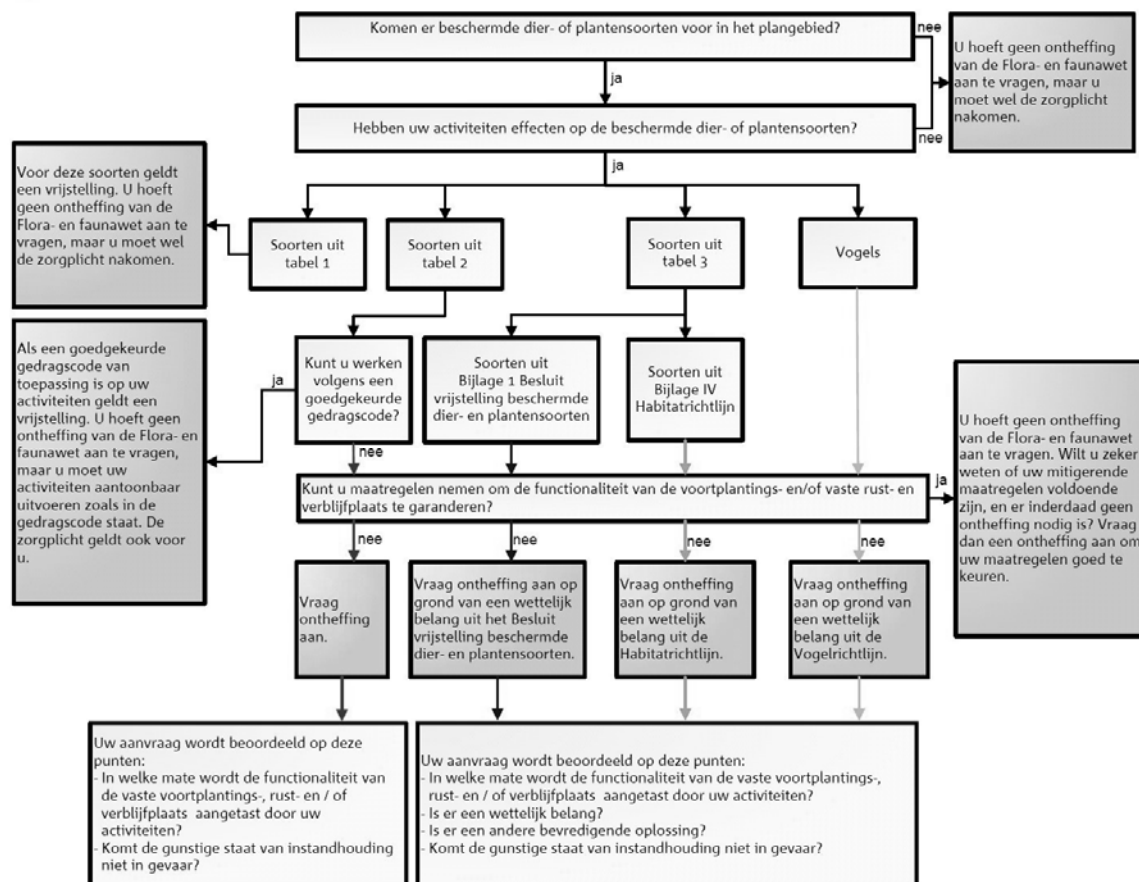
- In welke mate wordt de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats aangetast?
- Is er een bij wet genoemd belang? (behalve bij Tabel 2-soorten)
- Is er een andere bevredigende oplossing? (behalve bij Tabel 2-soorten)
- Komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar?

Beoordeling Dienst Regelingen

Dienst Regelingen beoordeelt of het bij wet genoemd belang zwaarder weegt dan het overtreden van de verbodsbepaling(en). Voor Tabel 2-soorten gelden minder zware eisen en kan een door het ministerie goedgekeurde gedragscode ook uitkomst bieden. De gedragscode moet wel van toepassing zijn op uw activiteit en u moet kunnen aantonen dat u precies zo werkt als in de gedragscode staat. Voor Bijlage 1-soorten uit Tabel 3 krijgt u alleen ontheffing wanneer sprake is van een bij wet genoemd belang. Bij een ruimtelijke ingreep betreft het meestal één van de onderstaande vier belangen:

- Bescherming van flora en fauna (b)
- Volksgezondheid of openbare veiligheid (d)
- Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten (e)
- Uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling (j)

Voor vogels en soorten van bijlage IV van de Habitatrichtlijn geldt dat u alleen ontheffing kunt krijgen op grond van een bij wet genoemd belang uit respectievelijk de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn. In de praktijk zijn de mogelijkheden voor het verkrijgen van een ontheffing voor die soorten dan ook zeer beperkt, met name voor vogels³.

Toetsingsschema Flora- en faunawet (Bron: Dienst Regelingen 2009. Aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijk ingrepen Flora- en faunawet).

In deze samenvatting zijn alleen de meest relevante onderdelen van de wetgeving vereenvoudigd weergegeven. Aan deze tekst kunnen derhalve geen rechten worden ontleend. Voor meer achtergronden en de oorspronkelijke wetsteksten kunt u terecht op www.minlnv.nl 'Onderwerpen Natuur'. U kunt daar ook verleende ontheffingen inzien.

³ In de Vogelrichtlijn worden alleen de belangen b en d én de veiligheid van het luchtverkeer (belang c) genoemd.